

**SZANSE I ZAGROŻENIA
FUNKCJONOWANIA WSPÓŁCZESNEJ RODZINY
NA PODSTAWIE WYKŁADÓW KONFERENCJI
„SYTUACJA RODZINY
WE WSPÓŁCZESNYM SPOŁECZEŃSTWIE
– DOŚWIADCZENIA EUROPY ŚRODKOWO-WSCHODNIEJ”
LUBLIN, 17-18 MAJA 2007 ROKU**

Kraje Europy Środkowo-Wschodniej żyją w okresie przyspieszonych zmian kulturowo-społecznych, które wywierają duży wpływ na sytuację mieszkających w nich rodzin. Czynniki mające wpływ na tę sytuację w pewnej mierze mają charakter uniwersalny. Społeczeństwa tych krajów podlegają bowiem takim tendencjom rozwojowym, jakie dotyczą znacznej części świata. Wśród nich znajduje się upowszechnienie technologii informacyjnych, nowych sposobów myślenia i wartościowania, nowych strategii przystosowawczych i możliwości radzenia sobie z rzeczywistością. Z drugiej jednak strony to, co nazywamy doświadczeniem Europy Środkowo-Wschodniej, jest także doświadczeniem lokalnym, uhistorycznionym i mającym swoją specyfikę. Składają się na nie wielowiekowe własne tradycje narodowe, doświadczenia epoki realnego socjalizmu – ze wszystkimi jego politycznymi, ekonomicznymi i kulturowymi konsekwencjami – oraz dokonujące się obecnie przemiany. Interdyscyplinarna analiza sytuacji rodziny żyjącej w takim kontekście kulturowo-społecznym jest zadaniem interesującym poznawczo i społecznie ważnym.

Takie naukowe wyzwanie podjęli organizatorzy symposium pt. „Sytuacja rodziny we współczesnym społeczeństwie – doświadczenia Europy Środkowo-Wschodniej” Zostało ono przygotowane wysiłkiem Instytutu Nauk o Rodzinie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, z ramienia którego głównym organizatorem była dr Julia Gorbaniuk, zaś współorganizatorem – Narodowy Uniwersytet im. Iwana Franki we Lwowie. Symposium stanowiło część większego projektu badawczego, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Regionalnego w ramach Programu Sąsiedztwa Polska-Białoruś-Ukraina INTERREG IIIA/TACIS CBC, który stawiał sobie za cele międzynarodową integrację ośrodków badawczych, współpracę transgraniczną oraz stawianie diagnozy sytuacji społecznej w Polsce i krajach sąsiedzkich.

Ze względu na problematykę w symposium wzięli udział przedstawiciele nie tylko środowisk naukowych, ale także władz państwowych i samorządowych. Po wprowadzeniu i powitaniu gości przez Prorektora KUL ds. Dydaktyki i Wychowania, prof. dra hab. Józefa F. Ferta, głos zabrali: Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej Joanna Kluzik-Rostkowska oraz Marek Sikora, Dyrektor Departamentu ds. Edukacji w Departamencie Kultury, Edukacji i Sportu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego.

Część wykładową otworzyła prelekcja przedstawiciela Narodowej Akademii Nauk Ukrainy w Kijowie, prof. dr. hab. Nazipa Hamitowa, na temat „Konstruktywne i dekonstruktywne modele współczesnej rodziny – doświadczenie androgen-analzy” Relacje między mężczyzną a kobietą w studium psychologiczno-filozoficznym zostały podzielone ze względu na strategie płci: dominującą, egzystencjalnego hermafrodytyzmu oraz egzystencjalnego androginizmu. Na podstawie strategii walki, izolacji i partnerstwa w rozwoju powstaje klasyfikacja wyróżniająca rodzinę patriarchalną, feministyczną i androginną. Zdaniem prof. Hamitowa ostatni wskazany model charakteryzujący się partnerstwem i wzajemnym uzupełnianiem się płci stanowi podstawę udanego związku między kobietą a mężczyzną.

Kolejny wykład został poświęcony psychologicznej analizie zależności między uwarunkowaniami osobowości wynikającymi z płci a zachowaniami i postawami w określonych sytuacjach. Dr Laura Ault z Holy Family University w Filadelfii, w wykładzie pt. „Płeć a zróżnicowane reakcje emocjonalne na pozytywne i negatywne zachowania małżonków”, opierając się na wynikach badań empirycznych, ukazała we wnioskach możliwość praktycznego zastosowania wiedzy na ten temat na rzecz trwałych i głębokich relacji między kobietą i mężczyzną.

Kolejna część sympozjum poruszyła aspekt aksjologiczny omawianych zagadnień. W wykładzie pt. „Rodzina i jej miejsce w hierarchii wartości młodego pokolenia Europejczyków” o. prof. dr. hab. Leon Dyczewski przedstawił wyniki badań socjologicznych, w świetle których rodzina i wartości rodzinne odgrywają niezmiennie priorytetową rolę w wyborach młodzieży. Młodzi ludzie w większości deklarują, że małżeństwo, zwłaszcza związek sakramentalny, ma i będzie miało dla nich duże znaczenie. Źródłem takich preferencji, mimo dynamicznych przemian kulturowych, autor dopatruje się w ludzkiej naturze oraz w powszechnym jeszcze wśród Europejczyków przekonaniu o istotnym znaczeniu rodziny. Dr Nadia Gapon z NUIF we Lwowie, w wykładzie na temat transformacji hierarchii wartości współczesnej ukraińskiej rodziny, dokonała analizy znaczenia, jakie w tym kontekście odgrywa zjawisko globalizacji i migracji. Wśród negatywnych następstw współczesnych przemian Gapon wyróżnia erozję tradycyjnych dla społeczeństwa ukraińskiego wartości, niski poziom stosunków emocjonalno-duchowych oraz niepokojące parametry ilościowe migracji, dietności i sytuacji małżeńsko-rodzinnej.

Doświadczenia życia rodzinnego w Słowacji przedstawił ks. dr Stanislav Vojtko w referacie pt. „Rodzina i jej miejsce w hierarchii wartości współczesnego społeczeństwa słowackiego” Zmiana preferencji aksjologicznych społeczeństwa słowackiego polega na tym, iż tradycyjne wartości chrześcijańskie, takie jak szacunek do życia, wierność małżeńska czy harmonijne życie rodzinne, ustępują miejsca wartościom materialnym promowanym przez konsumpcjonistyczne trendy w kulturze. Szczególne znaczenie w powstrzymaniu tego szkodliwego dla społeczeństwa procesu mają inicjatywy naukowo-dydaktyczne i wychowawcze. Największą rolę w aksjologicznej reorientacji ma do odegrania Kościół katolicki. Autor prelekcji, jako dyrektor powstałego w 2004 r. Instytutu Rodziny w Bratysławie, który jest afiliowany przez Katolicki Uniwersytet w Ružomberoku, ilustrował słuszność przekonań działalnością jednostki naukowo-dydaktycznej, której przewodzi.

Sytuację rodziny na Słowacji omówił w kategoriach socjologicznych mgr inż. Mariān Kolník w wykładzie „Problemy współczesnej rodziny na Słowacji i metody ich rozwiązywania”. W prelekcji znalazły się istotne dane demograficzne i statystyczne dotyczące słowackich gospodarstw domowych oraz zachowań społecznych związanych z rodziną. Na tym tle autor analizuje czynniki makrospołeczne mające wpływ na trendy przyrostu naturalnego w latach 1989-2007. Niepokojące dane demograficzne mają swoje źródła w problemach związanych z warunkami mieszkaniowymi, opieką zdrowotną, dostępnością żłobków i przedszkoli czy szansami rozwoju zawodowego młodych małżeństw. W części poświęconej metodom rozwiązania problemów rodzin autor wskazuje na konieczność podjęcia przez rządzących działań legislacyjnych, społeczno-ekonomicznych, edukacyjnych i socjalnych w celu wzmocnienia pozycji rodziny na Słowacji.

Ostatni blok tematyczny symposium, na który złożyły się trzy wykłady, poruszył problemy rodzin na linii wewnętrznych relacji między rodzicami a dziećmi. Dr Olena Voloshok z NUIF we Lwowie, w prezentacji pt. „Rodzina dysfunkcyjna: doświadczenie ukraińskich realiów”, dokonała analizy przyczyn oraz skutków wzrastającej ilości rodzin patologicznych, niepełnych czy znajdujących się w tymczasowej separacji ze względu na emigrację zarobkową. Szczególna uwaga została poświęcona traumatycznym śladom dysfunkcji rodzin w osobowości dzieci oraz sposobom ich terapii. Próba uchwycenia zasadniczych determinantów postaw dorosłych wobec dzieci była celem wykładu pt. „Kanały kształtowania się uprzedzeń dorosłych w stosunku do dzieci” autorstwa dr Halyny Bevz z Akademii Nauk Pedagogicznych w Kijowie. Wychodząc z założenia, że doświadczenia z własnego dzieciństwa, statusu zawodowego i społecznego rodziców mają wpływ na plany rodzicielskie i postawy dorosłych wobec własnych dzieci, autorka zaprezentowała własny argument za słusnością prowadzenia przyjaznej rodzinie polityki społecznej. Opierała go na fakcie, iż w świetle badań można dojść do wniosku, że osłona prawno-socjalna rodziny jest działaniem uprzedzającym nadużycia dorosłych wobec dzieci i kształtującym zdrową orientację wychowawczą w przyszłości.

Wykład zamykający część naukową konferencji został wygłoszony przez prof. dr hab. Zofię Kawczyńską-Butrym, która omówiła zagadnienie rodziny w sytuacji migracji zarobkowej. Przeanalizowany został wpływ wyjazdów zagranicznych członków rodzin, które stawiają związki małżeńskie w sytuacji czasowej separacji. Porównując wyniki badań kwestionariuszowych wykonanych wśród reemigrantów zarobkowych, emigrantów obecnie znajdujących się we Włoszech oraz studentów, prof. Kawczyńska-Butrym wskazała na rodzinne konsekwencje tej sytuacji. Respondenci podkreślali głównie zagrożenia dla więzi małżeńskich, rodzinnych i dla trwałości rodziny. Dokładne rozpoznanie problemów występujących w rodzinach osób migrujących może stanowić ważny materiał dla tworzących programy pomocowe dla osób migrujących i członków ich rodzin pozostających w kraju.

Wymiana doświadczeń życia rodzinnego w Polsce, na Ukrainie i Słowacji ukazała duże podobieństwo problemów i szans rozwoju w poszczególnych społeczeństwach. Zróżnicowanie między krajami może dotyczyć jedynie nasilenia pewnych zjawisk czy przeżyć o charakterze psychospołecznym czy duchowym. Wiele różnic istnieje natomiast w próbach prawnej, ekonomiczno-politycznej i socjalnej odpowiedzi ze strony

rządów poszczególnych państw czy organizacji społecznych na problemy życia rodzinnego. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż tym, co stanowiło kod porozumienia uczestników sympozjum, było głębokie przekonanie, że rodzina jest zarówno wartością samą w sobie, jak również ważnym czynnikiem warunkującym pomyślne życie jednostek i całego społeczeństwa. Z tego względu winna ona stanowić przedmiot szczególnego zainteresowania instytucji życia społecznego, Kościoła oraz ośrodków badawczych.

Ks. Włodzimierz Wieczorek
Katedra Teologii Rodziny KUL